

Még soha magyar földön nem volt

Miénk lett az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazó leuveni kódex

PÁRATLAN NAP VOLT a tegnapi a magyar művelődéstörténetben. Olyan eseményre került sor, amely nemhogy egy ember, de több egymás után következő generáció életében is ritkán adódik.

Rögzítsük adatszerűen! 1982. május 24-én délelőtt Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtár Széchényi-tervében Pieter de Somer, a Leuveni Katolikus Egyetem rektora átadta Zircz Péternek, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettesének azt a XIII. századi pergaménkódexet, amelyben egyik legrégebb, korban a Halotti Beszéd után következő szövegünk, az Ómagyar Mária-siralom található.

Az átadás, az együttműködési megállapodás aláírása után a kódexet — amely eddig még soha magyar földön nem volt — bemutatták a sajtó meghívott képviselőinek. A tájékoztatót részt vett az a háromtagú belga delegáció, amely a kódexet hazánkba hozta: Pieter de Somer, a Leuveni Katolikus Egyetem rektora, Theo Peeters professzor, az egyetem könyvtári tanácsának elnöke és Jan Roegiers egyetemi könyvtári igazgató. Jelen voltak a magyar Művelődési Minisztérium és az

Országos Széchényi Könyvtár képviselői.

Míg a kódex történetéről, a hazakerülés körülményeiről, a szövegértékéről folyt a beszélgetés, a „főszereplő”, a 147×101 milliméteres, 302 lapot tartalmazó könyvecske — amely a *Sermones (Beszéd)* címet viseli — két tenyérben elférő, barna tokban ott feküdt az asztalon.

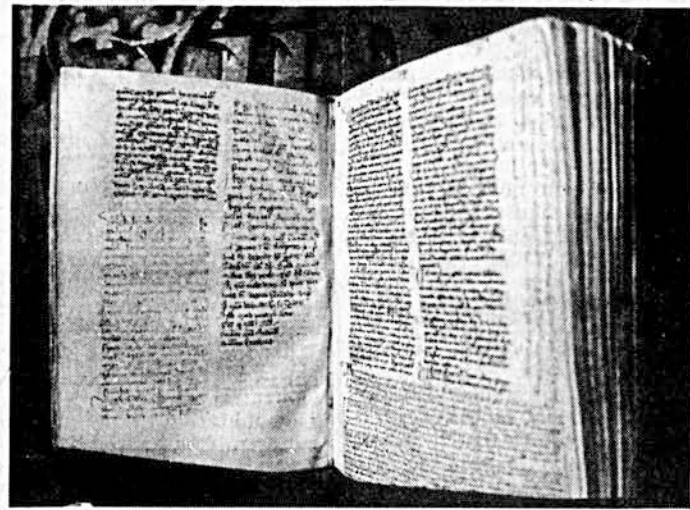
HOL KEZDŐDÖTT? A kutatások szerint Itáliában, vagy Franciaországban, valamikor a XIII. század második felében. Akkor írták a kódexet. Aztán külföldön tanuló magyarok birtokába került, s ők az üresen hagyott kódexlapokra különböző szövegeket jegyeztek le. Egyikük a középkori latin himnuszirodalomban *Placitus Sanctae Mariae* címen ismert Mária-siralom első részét. Egy másik kéz pedig a kódex 134. lapjának b oldalára részben szó szerint, részben gondolat szerint lejegyezte a siralom magyar fordítását.

A kódex sorsa a XVI. század elejétől a XX. század elejéig egyelőre ismeretlen. 1910-ben, Toscanában megvásárolta egy müncheni antikvárius. Tizenkét esztendőig elfeküdt nála, nem jött vevője. Míg nem 1922-ben az a német bizottság vette meg — sok más kötetrel együtt

—, amelynek feladata volt, hogy az 1914-ben elpusztított leuveni könyvtár számára, jóvátételként, kódexeket, könyveket, kéziratokat gyűjtsön. A jegyzékbe vételnél *Georg Leidinger*, a müncheni állami könyvtár kézirattárának vezetője figyelt fel a 134./b lapon a számára érthetetlen szövegre. A szöveg magyar voltát *Franz Babinger* egyetemi tanár alapította meg. Ő *Gragger Róbertet*, a berlini Collegium Hungaricum igazgatóját értesítette, majd *Jakubovich Emil* utazott Berlinbe, s határozta meg a nyelvemlék korát, elvégezve egyben a szöveg első lejegyzését és értelmezését.

A kódex, véletlen folytán, átvészelte a második világháborút is. A leuveni egyetemi könyvtár ugyanis másodsor is elpusztult. A romok között azonban épségben maradt egy páncélszekrény, benne néhány ki-magasló értékkel. Köztük ez a kódexszel.

TÖBB SIKERTELEN KÍSÉRLET történt a kódex Magyarország számára történő megszerzésére az elmúlt évtizedekben. Végül most sikerült. Cserébe kaptuk olyan ósnyomatványokért, XVI—XVII. századi nyomtatványokért s egy XVIII. századi kéziratos gyűjteményért, amelyek a

A *Sermones* Kódex, bal oldalon az Ómagyar Mária-Siralom

MTI Fotó — Pólya Zoltán felvétele

flamand tudomány, könyvés művelődéstörténet értékes dokumentumai. *Miénk lett végre a legrégebb eddig ismert magyar vers.*

A tájékoztató végén kinyitották a kis dobozt, megmutatták a meglehetősen jó állapotban lévő kódexet, majd felülve a 134. lapnál az Ómagyar Mária-siralom szövegét is. Láthattuk a 37 sorból, 132 szóból álló, két hasábra írt szöveget. Olvashattuk a hatszáz évnél régebben rajzolt betűket. Hadd másolom ide most belőle a talán legismertebb versszakot, az ötödikét! *Benkő Loránd* átírásában:

„Világ világa
virágnak virága;
keserűen kínzatol,
vas szegekkel veretel.”

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI, NYELVI ÉS IRODALMI EMLÉK egyszerre az Ómagyar Mária-siralom. A magyar költészet történetének első fennmaradt nagyobb lélegzetű verse. Szép, érdekes, értékes. S előzményekre utaló. *Klaniczay Tibor* azt írta róla: „Az ősi magyar vers és a latin himnusz, misztikus nász'-ból így született meg a magyar poézis.”

A kódex az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárába kerül. Több évszázados vándorlás után, reméljük, végső otthona lesz ez a hely. Szolgálatára áll majd a tudósoknak, a kutatóknak. Sok kutatnivaló van még vele kapcsolatban. Sokat „mesélhet” nekünk.

Mátyás István